

УДК 784.1

Батовська Олена Миколаївна
кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри хорового диригування
Харківського національного університету
мистецтв імені І. П. Котляревського
bathelen@mail.ru

СУЧАСНА ХОРОВА МУЗИКА А CARPELLA: ТОЛЕРАНТНІСТЬ СТИЛЬОВИХ НАПРЯМІВ

Мета роботи – виявити провідні тенденції у стильовій панорамі сучасної хорової творчості а cappella у східнослов'янських країнах (зокрема, Україні і Білорусії). Серед провідних тенденцій сучасного хорового мистецтва відзначається явище толерантності стильових напрямів як одного зі способів оновлення жанрового вигляду творів. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні системного та порівняльного методів. Системний підхід дає змогу визначити місце і роль окремих компонентів хорової музики на базі єдиного критерію принципу моделювання, покладеного в основу музичної творчості. Звернення до порівняльного методу дослідження дає змогу зробити висновки про напрямки стильового розвитку хорової музики. **Наукова новизна** запропонованої статті полягає у тому, що вивчення хорових творів а cappella композиторів останньої чверті ХХ – початку ХХІ ст. з точки зору виявлення стильового моделювання дає можливість врахувати співвідношення нового і традиційного, індивідуального і загального, тобто особистого заломлення закономірних явищ, властивих художньому канону. **Висновки.** Сучасна хорова музика а cappella характеризується, по-перше, індивідуальним композиторським заломленням музичних модусів різних художніх епох, по-друге, толерантністю стильових напрямів. Особливою прикметою сучасної хорової музики є діалог, спрямований реабілітацією смислів, поєднання різноманітних стилів і осмислення різноманітного.

Ключові слова: академічна хорова музика а cappella, діалог, стиль, стильове спрямування, толерантність.

Батовская Елена Николаевна, кандидат искусствоведения, доцент, доцент кафедры хорового дирижирования Харьковского национального университета искусств имени И. П. Котляревского

Современная хоровая музыка а cappella: толерантность стилевых направлений

Цель работы – выявить ведущие тенденции в стилиевой панораме хорового творчества а cappella конца ХХ века в восточнославянских странах (в частности, в Украине и Белоруссии). Среди ведущих тенденций современного хорового искусства выделяется явление толерантности стилевых направлений, как одного из способов обновления жанрового облика хоровых произведений. **Методология** исследования заключается в применении системного и сравнительного методов. Системный подход позволяет определить место и роль отдельных компонентов хоровой музыки на базе единого критерия принципа моделирования, положенного в основу музыкального творчества. Обращение к сравнительному методу исследования позволяет сделать выводы о направлениях стилового развития хоровой музыки. **Научная новизна** предлагаемой статьи заключается в том, что изучение хоровых произведений а cappella композиторов последней четверти ХХ – начала ХХІ в. с точки зрения выявления стилового моделирования дает возможность учесть соотношение нового и традиционного, индивидуального и общего, то есть индивидуального преломления закономерных явлений, присущих художественному канону. **Выводы.** Современная хоровая музыка а cappella характеризуется, во-первых, индивидуальным композиторским преломлением музыкальных модусов различных художественных эпох, во-вторых, толерантностью стилевых направлений. Особой приметой современной хоровой музыки является диалог, направленный на сочетание различных стилей и осмысление разнообразного.

Ключевые слова: академическая хоровая музыка а cappella, стиль, стилиевое направление, толерантность, диалог.

Batovska Elena, assistant professor of choral conducting department of Kharkov National University of Arts of I.P. Kotlyarevskiy, candidate of Art History

The modern choral music а cappella: tolerance of stylistic directions

The purpose of the research is to identify the key trends in stylistic panorama of choral а cappella works of the late twentieth century. This article is devoted to the development of choral music а cappella in the East-Slavic countries (including Ukraine and Belarus). Among the major trends of contemporary choral singing there is a distinguishing phenomenon of tolerance of stylistic directions as a way to restore the genre image of choral works. The object of the study is choral music а cappella (academic direction). The subject of the research is figurative style guidelines of Belarusian and Ukrainian choral music а cappella. **The methodological basis.** In this study, we used analytical and comparative research methods and systematic approach. The latter enables to identify the place and role of certain components of choral music based on the single criterion – principle of simulation underlying music creation. The comparative method helps to make conclusions on the directions of choral music style development. **Scientific novelty**

of the proposed article consists in the fact that the study of choral works of a cappella composers of the last quarter of the XX – beginning of the XXI century in terms of identifying style simulation makes it possible to take into account the ratio of a new and traditional, individual and universal, in other words personal interpretation of the natural phenomena specific to the artistic canon. **Conclusions.** Summarizing the mentioned above information, we have made such conclusions. In modern modern East-Slavic countries a cappella choral music is one of the most difficult and controversial chapters of art history. Among the least studied problems a special place is occupied by the issues of the stylistic appearance of modern choral music a cappella. Contemporary a cappella choral music is characterized firstly by the individual composer's interpretation of the music modes of different artistic eras, secondly, by the stylistic direction tolerance. A particular sign of contemporary choral music is the dialogue that aims at combining different styles and understanding of diversity.

Keywords: a cappella academic choral music, style, stylistic direction, tolerance, dialogue.

Розвиток хорової музики у східнослов'янських країнах (зокрема, Україні і Білорусії) на сучасному етапі характеризується низкою тенденцій, властивих європейській музичній культурі XX століття. Серед них дослідники відзначають явище толерантності стильових напрямів як одного зі способів оновлення жанрового вигляду хорових творів. Актуальність роботи набуває особливої вагомості і звучання, тому що кожен історичний етап висуває свої критерії розуміння цієї проблеми. Суть основних суперечностей, які виникають в процесі розв'язання зазначеної автором проблеми, полягає в необхідності формулювання сукупності нових концептуальних положень щодо сутності сучасної академічної хорової музики а cappella. Проблема, обрана в рамках статті, актуальна з кількох причин. По-перше, це дослідження висвітлює один з аспектів новітніх якостей академічної хорової музики а cappella. По-друге, робота присвячена такій вагомій темі, як становлення і розвиток академічного хорового виконавства а cappella у суперечливий період другої половини XX ст. Отже, матеріал даної статті покликаний заповнити певну наукову прогалину в сучасному українському музикознавстві.

Мета – виявити провідні тенденції у стильовій панорамі хорової творчості а cappella кінця XX століття. Мета окреслила коло завдань, які необхідно вирішити в процесі дослідження, а саме: репрезентація феноменального явища сучасного хорового мистецтва «діалог епох і культур»; дослідження співвідношення нового і традиційного, індивідуального і загального як характерного атрибуту сучасної хорової музики а cappella.

Об'єкт дослідження – хорова музика а cappella (академічний напрям). Предмет дослідження – феномен «діалог епох, діалог культур» у сучасній хоровій музиці а cappella. Матеріал дослідження: «Косив батько жито», «Щедрик» В.Мужчиля; «Душа моя», «Зяюлька» О.Атрашкевич.

Постановка проблеми. На сьогодні сучасна східнослов'янська хорова музика а cappella є одним із складних та дискусійних розділів мистецтвознавства. Серед найменш досліджених проблем особливе місце посідають питання, пов'язані з проблемами прояву діалогічності у широкій стилістичній панорамі сучасної хорової музики а cappella. З цього погляду матеріал представленої наукової роботи видається доречним і своєчасним.

В існуючих наукових роботах досліджені проблеми діалогу і традицій у мистецтві [2; 5; 7; 17; 18], музичного стилю [6; 9-11; 13; 14; 20], шляхів розвитку сучасного хорового мистецтва [3; 4; 12]. Але, незважаючи на наявність наукових і методичних досліджень вищезазначених авторів, питання стосовно визначення магістральної ознаки сучасної хорової музики а cappella принципу діалогу з його спрямованістю на поєднання різноманітних стилів та толерантність стильових напрямів – вивчені у недостатній мірі.

Наукова новизна статті полягає у тому, що вивчення акапельних хорових творів композиторів останньої чверті XX – початку XXI століть з точки зору виявлення стильового моделювання дає можливість врахувати співвідношення нового і традиційного, індивідуального і загального, тобто особистого заломлення закономірних явищ, властивих художньому канону.

Спеціальної праці на обрану тему поки що не існує, проте ряд досліджень, дотичних за тематикою, склали теоретичну базу дослідження. У вибудовуванні концепції статті в пригоді стали праці, пов'язані з певними сутнісними характеристиками дефініцій – діалог, традиція [2; 3; 5; 7; 10; 17; 18], з аналізом хорової музики В. Мужчиля та О.Атрашкевич [1; 7].

Методологічну основу дослідження. У даній роботі використовувалися аналітичний та порівняльний методи дослідження, а також системний підхід. У зіставленні стильових моделей хорових творів звернення до порівняльного методу дослідження дозволяє зробити висновки про напрями стильового розвитку хорової музики. Теоретичні положення ґрунтуються на аналітичних даних. Системний підхід дозволяє визначити місце і роль окремих компонентів хорової музики на базі єдиного критерію принципу моделювання, покладеного в основу музичної творчості.

Викладення основного матеріалу. Сучасна академічна хорова музика а cappella представляє собою багаторівневу структуру, в якій органічно об'єднуються і співвідносяться «стара» і «нова» музичні

традиції. Для музичної практики сьогодення стало звичним таке явище, як полілогічність у творчості, коли композитор повертає знаки різних епох і культур, експериментує з ними і конструює сучасні проекти з неординарними рішеннями і досягненнями як на рівні гармонічних структур, так і жанрово-стильових перетворень. За словами В.Камінського, у кінці ХХ ст. на зміну авангарду, який «маніфестує повне, іноді нігілістичне заперечення минулого», приходять постмодерністська рефлексія, яка є іронічним переосмисленням, «перегриванням» тогочасності. [8].

Мистецький процес може розглядатися як процес формування, розвитку і зміни художніх стилів. Тут будуть вирішуватися ряд питань: як і чому виникають стилі, який вплив вони мають на подальший розвиток культури, як формується і наскільки важливий для розвитку мистецького процесу індивідуальний стиль, які стильові доміанти визначеної епохи, тощо. Зрозуміло, що більш менш повне уявлення про мистецький процес ми отримуємо лише у тому випадку, якщо будуть враховуватися усі вищезазначені питання. Але спочатку, треба розглянути компоненти мистецького процесу, а вже потім встановлювати зв'язки між цими складовими.

Опрацювання наукових джерел дало змогу виокремити складові мистецького процесу: традиція і новаторство; традиція теми; традиція образу; традиція жанру; національна традиція; традиція художніх прийомів; стильова традиція.

У межах даної статті, відповідно до поставленої мети, ми продемонструємо прояв такого феноменального явища історії, як діалог епох і культур, котрий характеризується толерантністю стильових напрямів у сучасній хоровій музиці.

На думку авторитетних вчених, зустріч з іншою культурою і викликана цим критична ситуація (непорозуміння) в подальшому стимулює творчу переробку чужорідних традицій і досягнення особистих нових напрацювань під впливом або всупереч останній. В той же час, у процесі діалогу здійснюється процес взаєморозуміння і толерантності, завдяки якому компромісно співіснують полярно ціннісні модуси різних культур. Отже, ми прийшли до думки, що у процесі діалогу відбувається активізація культурної творчості.

Традиція і новаторство є важливими складовими мистецького процесу. Немає прикладів визначеного твору мистецтва, яке не було б пов'язане з контекстом світової культури. З тією ж мірою можна стверджувати, що кожне визначне естетичне явище збагачує світове мистецтво чимось своїм. Тому традиція і новаторство це сторони однієї медалі: справжня традиція завжди передбачає новаторство, а новаторство можливе лише на фоні традиції.

Названий феномен підтверджують судження відомого філолога ХХ ст. М. Бахтіна, центральною ідеєю яких є розуміння світової культури як діалогічного простору, в якому різні твори різних епох постійно перекликаються, доповнюють і розкривають один одного. Твори античних авторів зумовлюють сучасну культуру, але і сучасна епоха дозволяє відкрити у геніальних творіннях давнини ті смисли, які у ті часи не були помітні і не усвідомлювались. Будь який новий твір, з одного боку, залежить від традиції, з іншого твори давніх епох залежать від сучасної культури. Отже, час у просторі культури втрачає таку звичну нам «лінійність» (від минулого до майбутнього), а перетворюється у живий рух в обидві сторони [2, 531-533].

Цікава думка щодо проблеми традиції і новаторства В.Мусатова [17, 8]. За його міркуваннями, митець прагне створити «індивідуальну гіпотезу буття», тобто він кожен раз співвідносить досвід попередників своєї епохи зі своєю судьбою. У такому разі традиція – це не просто копіювання прийомів, а складний психологічний акт, коли чужий світ «перевіряється» на власному досвіді.

У хоровій музиці традиція може проявлятися на різних рівнях, зокрема: теми, образу, жанру, національних якостей, художніх прийомів, стилю. Традиція теми передбачає, що автор, визначаючи тематичний спектр свого твору, постійно співвідносить своє рішення з тими, що вже знайдені культурою. Традиція образу визначає облік вже накопичених культурою рішень відносно того чи іншого характеру. Традиція жанру одна з самих міцних у світовій культурі, адже жанр представляє собою знайдені і засвоєні форми авторського самовираження. Національна традиція пов'язана з прийнятою в тій чи іншій культурі системою цінностей: етичних, естетичних, історичних. Традиція художніх прийомів об'єднує лексичні, синтаксичні, ритмічні, сюжетно-композиційні прийоми побудови тексту. І, нарешті, стильова традиція, яка в якомусь сенсі синтезує всі викладені вище можливості. Стиль на разі і складається з образно-тематичної і жанрової єдності. Тут можна говорити про авторські традиції або про традиції певних напрямків або навіть епох. На думку О.Ніколаєва, видатний майстер, як правило, синтезує в собі величезний пласт суперечних традицій, створюючи в результаті гармонійний і неповторний авторський стиль [21].

Діалог, як феномен сучасного музичного мистецтва, проявляється у різних ракурсах. На думку О. Бочкарьової, «діалог культур – це діалог її етапів, стилів, це діалог з попередніми культурами і наступними. Діалог культур включає в себе і приватні діалоги: різних видів мистецтва у світоглядному аспекті як картин світу; їх стилістики; їх відображень – втілень одного в одному; їх сполучень і єднань у творчому акті створення різновидного твору, твору синтетичного [5].

Звернемось для конкретних прикладів. У хорovій творчості В. Мужчиля феномен діалогу виражається досить неординарно. Один із самих авангардних композиторів України веде діалог на рівні культури і епох. Яскравим підтвердженням сказаного є хорovі опуси композитора.

У творі «Косив батько жито» для хору а cappella композитор веде діалог у системі «композитор-фольклор». Автор звертається до категорії часу і вічності, до глибинних національних культурних досягнень. Звернемо увагу, що на титульному листі партитури «Косив батько жито» В. Мужчиля надрукував примітку: «присвячено учасникам визвольної боротьби за волю України» [15]. Для висвітлення героїчних сторінок життя свого народу під час визвольних війн, композитор застосовує модуси жанру дума. Як вказують вчені, «Первісно слово «дума» вживалось для означення жанру пісні на честь померлого чи загиблого лицаря – саме в такому значенні воно вживається у писемних пам'ятках 16 століття» [19]. Отже, саме авторське позначення твору (дума) свідчить про внутрішнє визнання канону жанру і намір вступити з ним в діалог.

Названий твір є показовим зразком жанрових метаморфоз старовинного народного жанру дума на тлі сучасної композиторської творчості, а також показником виходу академічної хорovої музики за межі традиційного звучання. Композитор використовує як усталені виконавські засоби (спів, мовні інтонації, речитатія, приблизна висотна зона, глісандування, говір), так і незвичні, відзначені експресивними рисами засобів художньо-музичної виразності (вигуки, крик, шепіт, мовне глісандо, пуантилістичні нашарування). Саме це і розглядається як мить народження нових вимірів жанрового поля, де феномен синтезу є основою жанрового збагачення.

У хорovій притчі «Щедрик» композитор засобами музики і слова звертається до людства: «Схеміться, будьте люде, бо лихо вам буде...» (Т. Шевченко). Композитор веде діалог за допомогою об'ємного корпусу модусів різних культур, від пракультурного українського мотиву «Щедрик», до середньовічної католицької секвенції «Dies irae». У жанровій основі закладений стародавній жанр притча, який наповнений новим сенсом і прийомами музичного висловлення. У стильовому відношенні композитор застосовує психолінгвістичні виміри образної драматургії з засадами пуантилістичної техніки. Робота зі словом, спрямована на виявлення його смислових елементів у звуко-літерних низках, питання «сучасної музичної фонетики» основні джерела натхнення для композитора.

Кожна складова твору символізує духовні і культурні цінності людства: мотив народної пісні «Щедрик» і колаж хорovої обробки М. Леонтовича – символ величчя духовності народу; секвенція «Dies irae», символ психологічного попередження (апокаліптичний символ страшного Суду). Показово в цьому плані пояснення В. Мужчиля до свого твору: «... автор трактує українську народну пісню “Щедрик” як носія споконвічної слов'янської духовності, яка у своєму історичному розвитку з часів язичництва під впливом зовнішніх (соціокультурних, релігійних) та внутрішніх (етичних, естетичних) причин зазнає трансформації, приймаючи, подекуди жахаючи деформовані форми, впритул до повного змістовного руйнування і навіть дифузії. Проте хочеться вірити, що навіть перед погрозою екологічної катастрофи (фізичної та духовної) національний символ слов'янського народу (як і сам народ) зуміє зберегти свою традиційну духовну сутність й нев'янучу фольклорну красу» [16].

На прикладі аналізу хорovих творів В. Мужчиля ми продемонстрували прояв діалогу культур і епох у двох ракурсах: діалог релігійного і світського начал; діалог у системі «фольклор – композитор». З одного боку, це проявляється у спадкоємності традиції, індивідуальному композиторському переломленні музичних універсалій різних епох, з іншого толерантності в сприйнятті стильових напрямів.

Цікавим зразком діалогу світської і духовної культур є хорovий твір білоруської композиторки О. Атрашкевич «Душа моя». У ньому збережені стилістичні і етико-духовні модули православної церковної співацької культури (спів а cappella, визначена манера). Орієнтація на духовні традиції зумовила особливий вибір прийомів музичного висловлення: побудова композиції на основі паттернів (у даному разі мотиву, який звучить на початку твору у солістів на текст «Душа моя» та мелодико-гармонічний хорovий пласт); широка кантіленність мелодичних ліній соло і хору, використання помірному темпу (Andante) і четвертних тривалостей, що сприяє створенню відчуття неспішності висловлення (характерна риса молитви); використання ісонів, які створюють просторовість звучання, фрігійський лад, що надає камерності звучання на початку твору.

З іншого боку, поряд із православною стильовою атрибуцією, у хорі проявляється індивідуальний стиль композиторки, який позначений рисами експресивно-психологічного стильового направлення. Це проявляється у вживанні різних енгармонізмів, інтервальних моделей акордів, основаних на зчепленні Ч 4 + Ч 5 та тритонів. Крім того, можна відзначити використання широкого ряду акордів, які розрізняються за якісною стороною структурних одиниць (терцеві, секундові, квартові, квінтові акорди) і за ступенем складності одиниць (прості або складні, наприклад, акорди і поліакорди). Отже, даний хор є виразною рецепцією православної духовної традиції у композиторській практиці, де органічно синтезовані старі і нові традиції.

Цікавим зразком стилізації народнопісенної творчості є хоровий твір «Зязюлька». Він написаний у стилі народної лірико-побутової пісні, де у якості елементів, що підкреслюють і акцентують національні риси, в першу чергу виступає літературний текст, образ і музична інтонація.

У даному творі, з одного боку, перетворюються фольклорні традиції, на що вказує: опора на характерні для білоруської народної лірики ладо-інтонації натурального *d moll* і дорійського ладу, квінтова тембро-інтонація, що закладена у лейттемі всього твору, використання варіантно-куплетної форми, введення декламаційної речитативності, яка імітує народну виконавську манеру. Поряд із вищеназваними особливостями організації музичного матеріалу, важливу роль у наданні твору рис народного звучання відіграє фактурне рішення партитури: унісон окремої партії, квінтови і октавні педалі, втора у терцію, вільне варіювання кількості партій, змінність голосів.

Отже, аналіз твору «Зязюлька» показав, що він є прикладом «авторського фольклору» [7, 39], де композиторка майстерно втілила типологічні риси білоруського фольклору в контексті авторського стилю.

Хорові твори О.Атрашкевич репрезентують одну із магістральних жанрово-стильових тенденцій розвитку сучасної білоруської музики, національно-романтичну [7, 31], яка охоплює твори різних напрямлень. У творчості Атрашкевич це твори духовного напрямлення, що написані як «концертна музика на не канонічні тексти, але відповідна духу богослужбових піснеспівів» [7, 35]; фольклорно-орієнтовані твори, що включають «професійний пісенний фольклор» [7, 42]. З вищесказаного випливає висновок, що композиторська практика О.Атрашкевич вирізняється жанрово-стильовою багатоманітністю, де найбільш визначним є напрямленість не тільки на жанрове розширення і збагачення, а й на історичний і культурний діалог.

Висновки. Аналіз образно-стильових орієнтирів української і білоруської хорової музики а *carrella* дає підстави зробити такі узагальнення. Незважаючи на те, що сучасні композитори прагнуть до контрастного поєднання модусів різноманітних естетичних систем, до нетрадиційного використання широкої палітри звуків і гармонійних фарб, в їхній творчості простежується феноменальна риса нова художня цілісність. Вона зумовлена спрямованістю сучасної культури до об'єднання при збереженні множинності, що входить у неї. Цитуючи слова В.Камінського, можна припустити, що магістральною ознакою сучасної хорової музики а *carrella* є «принцип діалогу, або правильніше – полілогу, який веде митець зі своїми попередниками, залучаючи знаки різних епох і національних культур до конструювання власного ідеального образу актуального для сучасності і потрібного людству не лише тут і тепер, але й в майбутньому. В цьому процесі все яскравіше виступають два протилежні полюси, два магніти, які все сильніше притягають до себе широке коло артефактів, і пов'язані з двома сторонами однієї медалі: все сильніша музеалізація музичної культури – з одного боку, все сміливіші експерименти з матеріалами мистецтва минулого – з іншого» [8, 34].

Підводячи підсумок всьому вищевикладеному, ще раз зазначимо, що характерним атрибутом сучасної хорової музики а *carrella* є діалог, спрямований на реабілітацію смислів, поєднання різноманітних стилів і осмислення різноманітного. І якщо раніше діалог культур, як правило, мав лінійну спрямованість, то в постмодерністській ситуації виникає можливість багатогранного діалогу.

Література

1. Батовська О. Трансформація жанру «дума» в сучасній композиторській творчості (на прикладі «Косив батько жито» В. Мужчиля) / О.М. Батовська // Проблеми сучасності: мистецтво, культура, педагогіка: зб. наук. пр./ Луганський державний ін.-т культури і мистецтв. – Вип. 27-28. – Луганськ: Вид-во ЛДАКМ, 2014. – С. 11-21.
2. Бахтин М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура Средневековья и Ренессанса / М.М. Бахтин. 2-е изд. М.: Худож. лит., 1990. 543 с.
3. Батюк И. Современная хоровая музыка : теория и исполнение : учебное пособие // И.Батюк. – Лань, 2015. – 211 с.
4. Бенч-Шокало О. Український хоровий спів. Актуалізація звичаєвої традиції: навч. посібник / О. Бенч-Шокало. К.: Ред. журн. «Український світ», 2002. 440 с.
5. Бочкарева О. Интонационная природа музыкально-педагогического диалога / О.В.Бочкарева // Ярославский педагогический вестник. – Ярославль : Ярославский государственный педагогический университет им. К.Д. Ушинского, 2004. №3 (40). – С. 123-130.
6. Григорьева Г. Стилевые проблемы русской советской музыки второй половины XX века / Г. В. Григорьева. – М. : Советский композитор, 1989. – 208 с.
7. Европейская музыка академической традиции: сущность, истоки, современное состояние (на примере творчества композиторов России и Беларуси) / Т.Г. Мдивани [и др.]; Нац. акад. наук Беларуси. Минск: Беларуская навука, 2014. 377 с.
8. Камінський В. Категорія оригінальності в сучасній композиторській творчості / В.С. Камінський // Музичне мистецтво і культура. Науковий вісник ОДМА ім. А.В. Нежданової : [зб. наук. праць / гол. ред. О.В. Сокол]. – Одеса : Друкарський дім, 2011. – Вип. 14. С. 28-36.

9. Катрич О. Стиль музыканта-виконавця (теоретичні та естетичні аспекти) : дослідження / О. Катрич. – Дрогобич : Відродження, 2000. – 100 с.
10. Кияновська Л. Стильова еволюція галицької музичної культури XIX – XX ст. / Л. Кияновська. – Тернопіль : Астон, 2000. – 339 с.
11. Коханик І. Музичний твір: взаємодія стабільного і мобільного в аспекті стилю // Музичний твір: проблема розуміння: Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського. – Вип. 20. – Київ, 2002. – С. 44–51.
12. Лащенко А. Хоровая культура: аспекты изучения и развития / А.П. Лащенко. – Киев: Муз. Україна, 1989. – 136 с.
13. Михайлов М. Стиль в музыке: Исследование / Михайлов М. – Ленинград: Музыка, 1981. – 262 с.
14. Москаленко В. Творчий аспект музичного стилю /Москаленко В. // Київське музикознавство. – Київ, 1998. – Вип. 1. – С.87–93.
15. Мужчиль В. «Косив батько жито» – дума для мішаного хору /Мужчиль В. – Харків, 1985. – Рукопис.
16. Мужчиль В. «Щедрик. Хорова притча» для мішаного хору /Мужчиль В. Харків: Print House, 2015. – 24 с.
17. Мусатов В. Пушкинская традиция в русской поэзии первой половины XX века / В.В. Мусатов. – М. : Издательский центр Российского гос. гуманитарного университета (РГГУ), 1998. – 485 с.
18. Мусатов В. Художественные традиции в современной поэзии : Учеб. пос. / В.В. Мусатов. – Иваново : Иван. гос. ун-т, 1981. – 88 с.
19. Надо знать [Электронный ресурс.] – Режим доступа: <http://nado.znate.ru/%D0%94%D1%83%D0%BC%D0%B0#link7>.
20. Назайкинський Е. Стиль и жанр в музыке : уч. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / Е. В. Назайкинський. – М. : Владос. – 2003. – 248 с.
21. Николаев А. Основы литературоведения: учебное пособие для студентов филологических специальностей. / А.И. Николаев. – Иваново: ЛИСТОС, 2011. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.listos.biz>.

References

1. Batovsjka, O. (2014). Transformacija zhanru дума v suchasnij kompozitorskij tvorčnosti (na prykladi «Kosyv batko zhyto» V. Muzhchylja). Problemy suchasnosti: mystectvo, kuljtura, pedaghoghika: zb. nauk. pr. Lughanskyj derzhavnyj in.-t kuljтуры i mystectv, 27-28, 11-21 [in Ukrainian].
2. Batyuk, I. (2015). Sovremennaya khorovaya muzyka : teoriya i ispolnenie. Lan, 2015 [in Russian].
3. Bakhtin, M. (1990). Tvorchestvo Fransua Rable i narodnaya kultura srednevekovya i Rennsansa. M.: Khudozh [in Russian]. 1.
4. Bench-Shokalo, O. (2002). Ukrajinskyj khorovyj spiv. Aktualizacija zvychajevoji tradyciji. K.: Red. zhurn. «Ukrajinskyj svit» [in Ukrainian].
5. Bochkareva, O. (2004). Intonatsionnaya priroda muzykalno-pedagogicheskogo dialoga. Yaroslavskii pedagogicheskii vestnik, 3, 123 – 130 [in Russian].
6. Grigoreva, G. (1989). Stilevye problemy russkoy sovetskoy muzyki vtoroy poloviny XX veka. M. : Sovetskiy kompozitor [in Russian].
7. Kaminskiy, V. (2011). Kategoriya originalnosti v suchasnij kompozitorskij tvorčnosti. Muzichne mistectvo i kultura. Naukovii visnik ODMA im. A.V. Nejdanoivoi, 14, 28-36 [in Ukrainian].
8. Katrych, O. (2000). Stylj muzykanta-vykonavca (teoretychni ta estetychni aspekty). Droghobych : Vidrozhennja [in Ukrainian].
9. Kyjanovsjka, L. (2000). Styljova evoljucija ghalycjkoji muzychnoji kuljтуры KhIKh. Ternopilj : Aston [in Ukrainian].
10. Kokhanyk, I. (2002). Muzychnyj tvir: vzajemodija stabiljnogho i mobiljnogho v aspekti stylju. Muzychnyj tvir: problema rozuminnja: Naukovyj visnyk Nacionalnoji muzychnoji akademiji Ukrajiny im. P.I. Chajkovskogho, 20, 44–51 [in Ukrainian].
11. Lashchenko, A. (1989). Khorovaya kultura: aspekty izucheniya i razvitiya. Kiev: Muz. Ukraїna [in Russian].
12. Mdivani, T. (2014). Yevropeyskaya muzyka akademicheskoy traditsii: sushchnost, istoki, sovremennoe sostoyanie (na primere tvorchestva kompozitorov Rossii i Belarusi). Nats. akad. nauk Belarusi. Minsk: Belaruskaya navuka [in Russian].
13. Mikhaylov, M. (1981). Stil v muzyke. Leningrad: Muzyka [in Russian].
14. Moskalenko, V. (1998). Tvorchiy aspekt muzichnogo stilyu. Kiїvske muzikoznavstvo, 1, 87–93 [in Russian].
15. Muzhchil, V. (1985). «Kosiv batko zhyto» дума dlya mishanogo khoru. Kharkiv [in Ukrainian].
16. Muzhchil, V. (2015). «Shchedrik. Khorova pritcha» dlya mishanogo khoru. Kharkiv: Print House [in Ukrainian].
17. Musatov, V. (1998). Pushkinskaya traditsiya v russkoy poezii pervoy poloviny XX veka. M.: Izdatelskiy tsentr Rossiyskogo gos. gumanitarnogo universiteta (RGGU) [in Russian].
18. Musatov, V. (1981). Khudozhestvennye traditsii v sovremennoy poezii. Ucheb. pos. Ivanovo: Ivan. gos. un-t [in Russian].
19. Nado znat. Internet-resurs. Rezhim dostupu: <http://nado.znate.ru/%D0%94%D1%83%D0%BC%D0%B0#link7> [in Russian].
20. Nazaykinskiy, Ye. (2003). Stil i zhanr v muzyke. M. : Vlados [in Russian].
21. Nikolaev A. (2011). Osnovi literaturovedeniya_ uchebnoe posobie dlya studentov filologicheskikh specialnostei. Retrieved from <http://www.listos.biz> [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 19.10.2016 р.